

*Г.І. САБЛУК, старший науковий співробітник
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»*

Соціально-психологічний фактор у житті сільської жінки

Постановка проблеми. Соціальне середовище характеризує умови життєдіяльності населення й різні форми його відносин. Значенню соціальності відповідає визначення загального становища існування людей у природному світі – як матеріального, так і психологічного. Сільське соціальне середовище – це рівень та якість життя селян, їхніх домогосподарств, що повною мірою пов'язано з відтворенням особистості й соціуму в цілому.

Одним із основних завдань відродження села є створення належних умов для демовідтворювальних процесів у сільській місцевості. При цьому на соціальний виклик заслуговують жінки, їхня селянська роль і активність, пріоритетність вивчення їх природного потенціалу в суспільному виробництві та в побутовій сфері, де їхня визначна і соціально-значуща участь зв'язана з материнством та вихованням підростаючого покоління.

Із жінки починається життя, вона через власні почуття переливає в душі своїх дітей любов до рідного краю, до свого народу, до теплоти землі – годувальниці, вчить творити добро і пишатися своїм родоводом. А тому формування демографічної бази відтворення сільського населення, та й загалом – ставлення до самої жінки як основи трудового потенціалу, навколо якої складається сім'я, має особливе значення для суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині існує велика потреба в дооцінці

соціального значення використання природного потенціалу жінки в сім'ї, у сфері демовідтворення, адже, враховуючи інтереси різнобічного розвитку особистості жінки при її участі в суспільному виробництві, що ставить її в ряд із чоловічими обов'язками, потрібно не забувати про соціально-демографічний аспект розвитку нашого суспільства.

Людське відтворення – чи не найголовніша турбота, в якій в однаковій мірі відповідають і жінки, й чоловіки. Проте в результаті співвідношення їх робочої сили, біологічних особливостей і формується особлива роль жінки в демовідтворювальному процесі людства.

Вивченням ролі жінки в поглядах на демографічний склад сім'ї займалися вчені: Е.М. Лібанова [1], К.І. Якуба [2; 3], В.С. Стешенко [4], Г.І. Купалова [5], А.Г. Харчев [6], О.А. Бугуцький [7], А.Г. Волков [8], М.К. Орлатий [9], М. Браун-Галковська [10], О.І. Павлов [11].

Мета статті – розглянути соціально-економічні аспекти, які характеризують соціальне положення сільської жінки, та вичити ту діалектичну логіку, що притаманна жінці, при поєднанні нею трудової діяльності у виробничій та побутовій сфері із материнством у визначенні демографічного складу її сім'ї.

Виклад основних результатів дослідження. Жіноче населення в сільській місцевості України в більшості знаходиться у не легких соціально-економічних умовах праці й побуту, що є першою ознакою при формуванні сім'ї. У зв'язку з цим на сучасному

етапі реалізація її оптимального варіанта потребує докорінного поліпшення, а тим більше, що кожна жінка прагне зробити свою сім'ю найкращою. Найвпливовішим фактором при цьому є соціально-психологічна поведінка жінок-селянок щодо народжуваності та формування чисельності сім'ї.

Усвідомлення й оцінка економічних явищ проходить багато етапів свого становлення, перетинається з осмисленням кількох поколінь, поки складеться, сформується певне твердження про нормальну сім'ю. Це складний шлях виявлення даної норми для її існування, на який впливають різні чинники свідомості людей. У процесі життя ці фактори по-різному себе проявляють, адже формування ідеальних взірцевих сімей відбувається не тільки за нинішніх умов. Це результати традицій, що історично склалися за минулий життєвий період, переносючи різні природно-кліматичні умови. Значно впливають також національні уклади регіону, в яких формується сім'я.

Треба виходити з того, що людина, в тому числі й жінка, поєднує в собі не тільки економічний погляд на життя, а також психіко-фізіологічний. І в цьому життєвому процесі реалізуються як фізичні здібності, так і розумові, але вони пов'язані і їх не можна розмежовувати. І природа людська в своєму абсолютному вираженні неповторна, оскільки немає у світі однакових людей за своїми природними здібностями.

Зокрема, треба зробити наголос на сім'ї як інституції, яка має певні завдання та ставить перед собою виконання конкретних функцій в обolonці всього суспільства. Одними з головних таких функцій потрібно розглядати соціально-психологічні, які так необхідні для досягнення мети та її реалізації (народження, соціалізація, нормативність відносин, культурні цінності та ін.).

Такий інституціональний підхід розглядає сім'ю як соціальну групу, коли саме суспільство затверджує для неї нормативну структуру і вимальовує її функціональний характер. І цей сімейний характер – ціла система, яка ґрунтується на цілісності взаємозалежних стосунків чоловіка й жінки на високому комунікативному рівні. В цьому плані багато досліджень присвячується ген-

деру як процесу вираження характеру сексуальності у соціально-побутовому існуванні людей та стосунків між ними. Основна увага приділяється ролі людини в сім'ї, адже сама стаття представляється як у біологічному, так і в її приналежності до соціально-культурного комплексу.

Характерним для сучасної сім'ї є те, що час та суспільство вносять зміни до функціональної характеристики сім'ї, і з соціального інституту сім'я перетворюється в малу соціальну групу. Сучасний стан розвитку суспільства, на думку багатьох дослідників, докорінно змінив сім'ю й сімейні стосунки, що зумовлено багатьма обставинами економічного і культурного характеру життя. Саме такі обставини залишають сільську жінку без активної участі у трудовій професійній діяльності, бо на селі нема де повною мірою проявити свої природні та професійні здібності, відсутні робочі місця. А тому професійна віддача закривається веденням домашнього господарства, доглядом за дітьми і сім'єю взагалі. Поступово еволюція поглядів на людську мораль змінила ставлення як жінки, так й усього суспільства до самої поведінки людини. А звідси ті зміни в тенденціях розвитку сучасної сім'ї, які притаманні їй у цьому розвитку: зростає кількість неповних сімей, діти народжуються поза шлюбом, зростає кількість розлучень, поширюється ведення сумісного проживання подружніх пар без оформлення шлюбу, збільшується чисельність одиноких людей, які навіть не мають наміру брати шлюб.

Нині трудова діяльність сільських жінок зосереджена повністю на зайнятості зі створення споживних вартостей у власних господарствах, що є специфічною сферою їхньої діяльності. Адже таке господарство не має ніякої підтримки з боку держави, живиться своєю важкою ручною працею і, передусім, це навантаження лягає на плечі жінки-селянки.

Варто згадати як у 1990 році в Інституті аграрної економіки з робочими планами побували два науковці, жінки, вчені – економісти з університету штату Айова (США), відвідали ряд підприємств в Україні, знайомилися із життям сільського населення і вже тоді наші колеги почули від них, що „ваша

українська жінка працює дуже й дуже важко, а це повинно бути недопустимим щодо жіночої статі з боку суспільства". Якщо виходити з того, що порівняно з чоловіком, коли його сильна та войовнича натура має здібності лідерства, любить здобувати перемоги, більше зорієнтована на зовнішній світ, то жінка все-таки терплячіша і стабільніша, співчутливіша до самого життя та його вимог, легше пристосовується до наявної ситуації, характеризується більш глибокою інтуїцією. І такий розгляд людських якостей дає можливість усвідомити зміни в професійних позиціях на місце людини в сфері праці.

У цілому, як уже зазначалося, нинішній день жінки-селянки, її праця присвячені повністю роботі по домашньому господарству і користі від такої праці для домашнього блага набагато більше.

За даними Держслужби статистики України, щоденне навантаження на жінку-селянку становить більше 15 год, що перевищує будь-які людські фізіологічні норми. Тому наша принизлива бідність, в якій сільська жінка змучена працею, хатніми нестатками, а часто обділена увагою та різними життєво необхідними благами, робить сільську жінку величною у своїй ролі. Може таке стереотипне сприйняття гендерних ролей стає одним із вагомих завад на шляху до успішного аграрного підприємництва й потребує свого удосконалення за допомогою владних структур, тобто для розширення прав і можливостей представників обох статей.

В сучасній Україні жінка-селянка працює дуже важко. Її праця в основному ручна. Зазвичай, доїть корову вручну й до цієї роботи також треба підготуватися, а це тричі на день. Виганяє корову на пасовище, а вдома є ще свійські тварини – свині, кури, гуси, кролі, за якими також потрібно доглядати. Далі її чекає робота на присадибній ділянці: просапувати висіяні культури, полоти бур'яни, а під вечір полити висаджену розсаду городніх культур. Крім того, худоба чекає кормів, їх треба наносити до годівниць, напоїти її. За існуючими даними, тільки 24,3% загальної кількості сільськогосподарських домогосподарств мають водогін, у 12,3% домогосподарств носять воду на відстань більше 200 м.

Та є ще інший бік життя – відтворення самої людини, тобто продовження її роду, де якраз визначальну роль віддано жінці. І в цьому зв'язку природа сама наділила жінок більшою витримкою, уважністю, здатністю виконувати точніші й монотонні роботи. Жінкам притаманні найкращі людські якості – глибше засвоювати знання, опановувати навички та ефективно застосовувати їх у повсякденних сімейних турботах. Адаптуватися з дітьми і робити це по-материнськи – природою дано тільки жінці.

Недаремно Організацією Об'єднаних Націй 15 жовтня 1995 року було засновано Всесвітній день сільської жінки. За 20 років, що минули з тих пір, суспільство мало б звернути більшу увагу на життя цієї прекрасної половини людства, яка проживає в сільській місцевості. Як правило, сільські жінки живуть у складніших життєвих умовах порівняно з міськими жителями: важка фізична праця, відсутність доступу до благ цивілізації, низький, а подекуди геть відсутній медичний огляд, збіднілі блага та багато інших життєвих проблем. І, незважаючи на це, більшість селянських жінок ніколи не зраджуть селу, а працюватимуть у тих умовах із надією на краще майбутнє, бо кожна жінка – це берегиня своєї родини, це мати своїх дітей, яка оберігає справжню народну душу і є дійсною опорою українського суспільства.

То що ж вкладається в поняття демографічної взірцевої сільської сім'ї? Насамперед – це її склад, що характеризується оптимальною чисельністю дітей у сім'ї, а тому соціальне становище жінки-селянки при визначенні можливостей її реалізації має пряме та вирішальне значення. Жінка дає життя новому поколінню і те, якою є її уява про свою родину, залежить від її соціального захисту та визнання її праці в суспільному житті. Звідси те бачення й та належна оцінка всіх життєвих сил і енергії жінки, які вона витрачає на сім'ю, на виховання своїх дітей. Тому склад сім'ї, зокрема потреба в тій чи іншій чисельності дітей – це демографічна свідомість людей, що має суспільно-соціальний зміст та характеризує соціально-психологічну їхню діяльність. Погляд на життя дає об'єктивну характеристику і є тим

реальним фактором, який зумовлений трансформацією всієї структури потреб населення, що, насамперед, визначаються реальними соціальними умовами життя.

Які особливості демовідтворювальних процесів у сільській місцевості? Звичайно, у відтворювальній установці сім'ї першочергова участь належить жінці і за нею йде формування її сім'ї, бо саме жінка опиняється в тих конкретних обставинах, які приводять до утворення сім'ї. Тому останній критерій лежить в основі формування сім'ї як взірця. За кожним народженням дитини сформовані певні наміри конкретної матері, сім'ї й бажання створення сім'ї формується в світо-

гляді жінки, її почуттях і поглядах на життя ще до появи дитини.

Отже, сукупність усіх факторів, що характеризують соціальне становище жінки, формує демографічний ідеал сім'ї, моделює уяву про оптимальну чисельність дітей в сім'ї й за умовами її життя визначається його реалізація.

З огляду на дану проблему важливою є динаміка структурних змін у загальній чисельності жінок у сільських поселеннях, розподіл їх за віком (табл. 1). Звичайно, на ці зміни суттєво впливають природний та механічний рух населення, зумовлені як умовами праці, так і наявним побутом.

1. Чисельність сільського жіночого населення України за віковими категоріями, тис. осіб

(на початок року)

Вікова група	1995 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.*
0-15 років	1782,1	1393	1224,8	1136
16-59 років	4545,4	4268,7	4253,0	3904,9
з них: 16-29 років	1360,8	1376,1	1349,9	1212,0
60 і старше	2756,5	2531	2246,4	1999,8
Усього	9084,0	8192,7	7724,2	7040,7

Джерело: За даними Державної служби статистики України.

* Без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м.Севастополя.

Дані таблиці показують, що з роками чисельність жінок на селі значно зменшується і це є незаперечним фактом. Особливо помітне скорочення серед жінок працездатного віку. На рух жіночого населення в найнегативнішому напрямі впливають соціально-економічні фактори. Характеризуючи працю жінок, які залишаються працювати на селі, ця праця за своїм змістом та щоденним наповненням практично така сама, як і чоловіча, бо в реальному сільському житті таких розмежувань не існує.

Розглядаючи активну життєву позицію селянок, потрібно звернути увагу на демографічну основу відтворення сільських людей. Звичайно, у визначенні демографічної оцінки сім'ї роль жінки, яка заміжня, значно більша, тому що вона сприяє розвитку й удосконаленню сімейних зв'язків, тоді як самотні жінки, вважаючи себе „прекрасною половиною людства”, займаються лише одержанням від попередніх певної інформації та на основі своїх власних міркувань малюють той ідеал, який повинен мати місце з їхнього погляду.

Якщо жінка задоволена своєю долею, якщо вона відчувається щасливою в сімейному шлюбі, тоді для неї діти – велика втіха в житті. Для жінки дуже важливим є визначення своєї ролі в цих складних умовах буття, які повною мірою зумовлюють цілий комплекс факторів сімейного благополуччя. А діти, виростаючи і виховуючись у звичайних злагоджених сім'ях, мають уже сформований ідеал своєї майбутньої сім'ї. Вони живуть з почуттям гідності та повного задоволення життям, що їх оточує, а від цього світ не обділяється, а тільки добрішає. Бо в цьому баченні нема неподільності, егоїзму, не існує приниження жіночої статі.

Проте жінка, як і людина взагалі, повинна жити так, щоб випромінювалося тепло її душі у великий життєвий простір й одночасно народжувалася життєдайна сила, тоді людські почуття наповнюються надійним життєвим змістом. Звичайно, прикрим є те, що деякі сім'ї спрямовують себе на бездітність, тобто свідомо відмовляються від своїх демографічних принципів. Багато таких сімей, де обмежуються однією дитиною. А демографічний взірець сім'ї з чотирма і бі-

льше дітьми стає досить рідкісним, що знову ж таки характеризує соціально-економічні умови життя селян.

Аналіз нинішнього економічного стану в країні, тієї кризи, в якій опинилося село, показує, що приватне житло на селі – це вже не розкіш, а закономірні та необхідні умови для проживання. Проте 59% сільських будинків зведено більше 50 років тому. Нових будівель у селі дуже мало, тому що селянам не дозволяє їхнє матеріальне становище. А щоденна фізична невтомна праця й фінансові нестатки повністю виснажують сільських людей, та без ведення особистого підсобного господарства їхнє життя буде бідним. І в таких життєвих умовах думати про відтворювальний людський обов'язок не кожному сільському жителю під розумову силу. Тому багато молодих жінок менш піддатливі на створення багатодітних сімей. Кожна утворена молода сім'я прагне відокремитися від батьків і проживати окремо, але матеріальна неспроможність селян змушує їх проживати разом із батьками. При цьому, якщо батьки

пенсійного віку, вони доглядають за онуками, даючи змогу молодим матерям брати участь у суспільному виробництві.

Зазвичай, є частка жінок, які прагнуть, щоб їхні діти виховувалися в дитячих установах – яслах чи садочках, і в цьому першочергове державне завдання – розширення мережі сільських дошкільних закладів. Увага до жінок у даному напрямі повинна бути неодмінною умовою підтримання й збільшення чисельності населення. Тоді формування демографічного складу сільської сім'ї, яка при цьому була би взірцем такої, повинно починатися з особистості жінки, і це – насамперед, бо воно потрібно їй та суспільству в цілому.

Нинішнє реальне життя в сільському середовищі показує, що життєва поведінка селянок спрямована на двоє-троє дітей, тому демографічний склад сім'ї, її взірець за соціальною психологією знаходиться у нестабільному природному русі населення, а молоді сім'ї вбачають цей обов'язок у дедалі меншій чисельності дітей (табл. 2).

2. Розподіл сільських сімей за чисельністю дітей у складі сім'ї, %

Рік	Сім'ї, в яких виховуються діти		
	одна	двоє	троє і більше
2000	60,3	34,0	5,7
2010	61,1	31,6	7,3
2015	69,1	25,3	5,6

Джерело: Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України: Стат. зб. – К.: Держслужба статистики України (за відповідні роки).

Аналіз ситуації доводить: із роками зменшується народжуваність, що пояснюється надто низьким рівнем матеріального забезпечення, а звідси – неблагополучна психологічна установка в сім'ї. Жінка залишається незадоволена своєю долею. Саме ця частка жінок, які не визначилися в своєму життєвому становищі, являє собою ту загальну кризову демографічно-відтворювальну ситуацію на селі.

Очевидним є те, що нинішня репродуктивна установка жінок-селянок спрямована на звужене відтворення. Це значно загострює проблему забезпечення сільських поселень трудовими ресурсами і цим самим далі ускладнює демографічну ситуацію. Серед важливих факторів, які впливають на формування сім'ї, є незадовільний рівень профілактичного та медичного обслуговування вагітних жінок, а тим більше – народжених

дітей. На селі не працює відповідна система дитячого харчування, а доїжджати до районних центрів у великій більшості сільські сім'ї не мають на це змоги.

За межею бідності в сільській місцевості проживає 36% населення України, а рівень оплати праці майже на 40% нижчий від цього показника в середньому по країні. Проте оплата жіночої праці ще менша, ніж чоловічої, зокрема, через гендерні стереотипи щодо традиційно „жіночих” професій (вчителька, бібліотекарка, вихователька дитячого садочка, лікарка, медична сестра), для яких у селах до того ж небагато робочих місць. Працедавці не зацікавлені брати на роботу жінок, в яких є малі діти, а мережа дитячих установ – не розвинена.

Таким чином, психологія людини, яка проживає в сільській місцевості, гальмує її наміри і сподівання, адже із-за соціально-

економічних умов, що склалися, сучасне село трансформує створені сім'ї до малодітності. Там, де належну частину всіх сімейних турбот покладає на себе чоловік, де в родині є злагода й чуйне ставлення до жінки-дружини як матері його дітей, там різні труднощі, що виникають, долаються непомітно. Якщо ж абсолютна рівноправність жінки з чоловіком спостерігається тільки в суспіль-

ному виробництві, а сімейні турботи повністю лягають на плечі жінки, там, дійсно, жінці марно сподіватися на задоволення таким життям і вважати свою долю щасливою. Звідси й впливає недостатня психіко-ідеологічна підготовленість молодих сімей до реального життя, що є основною, мабуть, причиною частих розлучень (табл. 3).

3. Динаміка кількості шлюбів та розпаду сімей у сільській місцевості України

Рік	Кількість зареєстрованих шлюбів		Кількість зареєстрованих розлучень	
	тис.	на 1000 осіб наявного населення	тис.	на 1000 осіб наявного населення
1990	133,5	7,9	27,2	1,6
1995	123,4	7,4	31,9	1,9
2000	80,1	5,0	34,8	2,2
2010	74,3	5,2	27,5	1,9
2014	70,4	н/д	5,7	н/д

Джерело: За даними Державної служби статистики України.

Водночас, аналізуючи аграрний спосіб виробництва як домінуючого на сільських територіях, спостерігається нерозривний зв'язок селян і, зокрема, селянської жінки із землею. І цей зв'язок не перерветься ніколи, поки є земля й живуть люди в сільських поселеннях, бо не згасне любов людська до землі, до природи і не втратиться ніколи виконання людиною дітородної функції. Можливі тільки розбіжності в часі, які пов'язані з історичною еволюцією сільського образу життя та роду занять селянства на основі технічної й технологічної оснащеності його господарської діяльності. Тому важливим критерієм є те, що, незалежно від існуючого суспільного ладу, політичної та економічної ситуації в країні, сільська жінка працює біля землі й таким чином має можливість прогодувати свою сім'ю.

Для сільської жінки (в Україні кожна третя жінка проживає в селі), як і для всіх сільських людей, загальні умови проживання та природні ресурси – ґрунти, клімат, погодні умови, рельєф місцевості, багатства рослинного й тваринного світу залишаються вирішальними факторами в організації життєзабезпечення. Тобто, є тісне зрощення з навколишнім середовищем. І екологічна обстановка, яка притаманна тому чи іншому соціальному середовищу, – це найважливіше джерело формування національного характеру людини, яка тут проживає. Тому насамперед повинен бути захист сільських

людей у питаннях чистоти повітря, води, що оберігатиме їхнє здоров'я.

Праця на особистому подвір'ї – надійна гарантія соціального захисту при правильному веденні господарства. До того ж корінне населення села успадковує історичну практику попередніх поколінь. У суспільному житті українського села ще донедавна збереглася колективна форма праці – „толока”. Як правило, вона влаштовувалась у вихідні дні на добровільних засадах при виконанні різних польових робіт, а найчастіше – при будівництві житла та господарських споруд. Такий життєвий уклад сільського життя диктувала сама природа, а тому прихильність до традицій служить гарантом стійкості благополуччя і фізичного виживання селян. Збереглися й різні форми взаємодопомоги, кооперації, заготівлі, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, утримання худоби тощо. При цьому кожна сім'я розглядається як форма господарювання, правильної організації життя людини, як джерело підтримки й засіб виживання.

Висновки. У глибокому розмаїтті сімейних справ і турбот все більшого лідерства набирає сільська жінка, бо в саме поняття „сім'я” в сільській місцевості вкладається щось більше, ніж у місті – це пізнання ведеться ще з минулих поколінь. Тому й роль у сім'ї сільської жінки набагато ширша. Селянка проявляє більшу терпимість у шлюбі та вкладає значно більше любові у свій на-

ціональний характер, до шани щедрої української землі.

Життєдіяльність сільської жінки характеризується соціальним середовищем і тими суспільними відносинами, які йому властиві. При цьому й сама соціальність визначає як матеріальний, так і психологічний характер жінки, яка проживає в селі, що певною мірою відображає відтворювальний людський процес. Основні завдання по відродженню місцевості повністю переплітаються з проблемами життєдіяльності кожної людини, а тим більше жінки, адже її визначна та соціально значуща участь зв'язана з материнством і вихованням нової людини.

Людське відтворення – найголовніша турбота суспільства. Тяжкі умови життя, високий рівень зайнятості сільської жінки негативно позначаються на її здоров'ї, не залишають достатньо часу для самовдосконалення й догляду за членами своєї родини. До того ж психологічний характер жінки формується на основі щоденних турбот, подій, стосунків і т. п. Насамперед кожна жінка прагне мати „свій куток” для нормального життя. В ньому вона почуває себе щасливою, їй комфортно й затишно, вона стає берегинею своєї сім'ї. І як найголовніша психологічна потреба – це її відносини з чоловіком, із тим, з ким вона ділить свою долю. Тільки в стані спокою та миру в сім'ї жінка здатна думати про те, які в неї повинні бути діти і скільки їх має народитися. А ще досить важливо почуватися необхідною і захищеною, бо це все й створює ту психологічну потребу, без якої життя жінки буде зубожілим.

Відповідна оцінка даних принципів передбачає розв'язання таких завдань:

1. На рівні державної підтримки підвести до необхідних змін соціальний статус жінки-селянки, поєднавши при цьому інтереси особистості та сім'ї. Треба зробити наголос на сім'ї як інституції, яка має певні завдання

й ставить перед собою виконання конкретних функцій в інтересах всього суспільства.

2. Поліпшення найближчим часом соціальної інфраструктури села, рівня культури, формування нових стереотипів мислення в реальному, а не в декларативному втіленні основних ідей. Поліпшення умов праці та життя сільської жінки детальним переглядом і вирівнюванням можливостей для реалізації жіночої праці в соціальній та суспільно-політичній сферах нинішнього життя, щоб поступово зупинити міграційний рух жінок на роботу за кордон, створити всі необхідні умови вдома: для обслуговування сім'ї й домашніх потреб – транспортний засіб у кожний двір, а в кожний населений пункт – медичний пункт, аптеку, перукарню. Тільки так селянка буде належно підготовлена до життя.

3. Створення необхідних сприятливих умов для життя і діяльності сільської жінки для виконання функції відтворення сільського населення докорінним поліпшенням медичного обслуговування (соціальний захист вагітних жінок, молодих матерів-годувальниць).

4. Надання жінці допомоги з боку держави за виконання нею дітородної функції. Забезпечення матерів-годувальниць вітамінізованими продуктами харчування. Поширення та надання відповідних законодавчих пільг матерям при вихованні дітей у багатодітних і малозабезпечених сім'ях, а також самотнім матерям.

Сучасне сільське життя потребує великої уваги з боку держави й слід надто серйозно підійти до цієї теми. Адже народжуваність людства головним чином характеризується задоволенням власного життя жінки-матері, її соціально-психологічним баченням навколишньої дійсності. І нині, як ніколи, потрібно величати сільську жінку, яка стоїть на захисті своєї української надії, будучи основним продовжувачем людського роду.

Список використаних джерел

1. *Лібанова Е.* Ринок праці та соціальний захист / Е. Лібанова, О. Палій. – К.: Основа, 2004. – 492 с.
2. *Якуба К.І.* Жінки в трудовому потенціалі села: [монографія] / К.І. Якуба – К.: Аграр. наука, 1998. – 280 с.
3. *Якуба К.І.* Проблеми демографічного розвитку українського села: наук. доп. / К.І. Якуба, П.Т. Саблук. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – 44 с.
4. *Стешенко В.С.* О некоторых направлениях демографической политики в сфере рождаемости / В.С. Стешенко // Демографические исследования. – 1990. – Вып. 14.
5. *Купалова Г.І.* Ринок робочої сили в аграрному секторі економіки України (теоретичні та прикладні проблеми) / Г.І. Купалова. – К.: Інститут аграрної економіки, 1995.
6. *Харчев А.Г.* Профессиональная работа женщин и семья (социологические исследования) / А.Г. Харчев, С.И. Голод. – Л., 1971.
7. *Бугуцький О.А.* Мотивація праці та формування ринку робочої сили / О.А. Бугуцький. – К.: Урожай, 1993.
8. *Волков А.Г.* Семья – объект демографии / А.Г. Волков. – М.: Мысль, 1986.
9. *Орлатий М.К.* Розвиток галузей соціально-побутового призначення в сільській місцевості / М.К. Орлатий. – К.: Вид-во УАДУ, 2003.
10. *Браун-Галковська М.* Домашня психологія / М. Браун-Галковська. – Львів: Свічадо, 2000.
11. *Павлов А.И.* Идентификация и классификация сельских территорий: теория, методология, практика; моногр. – Одесса: Астропринт, 2015.
12. Українське село: проблеми і перспективи / [Шепотько Л.О., Прокопа І.В., Крисанов Д.Ф. та ін.] – К.: Урожай, 1991.
13. Реформування соціальної сфери села: організаційно-методичні засади; за ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ УААН, 2000.
14. *Rusnak A.* Principles and objectives of sustainable development of rural areas / A. Rusnak // матер. Міжнар. наук.-практ. конф. [Ukraine-Bulgaria-Europen Union: contemporary state and perspectives], (м. Варна, 18-23 вересня 2013 р.) – Варна-Херсон: Наука і економіка, 2013. – С. 20-24.
15. A comparative study of typologies for rural areas in Europe [Електронний ресурс] <http://www.sre.wu-wien.as.at>.
16. Населення України за 2014 рік. Демограф. щорічник. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 118 с.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2016 р.

* * * Новини АПК

Аграрна галузь є однією з найбільш привабливих для інвесторів

Агропромисловий сектор є одним з найбільш інвестиційно привабливих. Загалом іноземні інвестиції у галузь надходять більш як з 60 країн світу. У 2015 році інвестиції в сільське господарство становили близько 1 млрд дол., плануємо їх збільшити в цьому році до 2 млрд дол., – зазначив Міністр аграрної політики та продовольства України Олексій Павленко під час виступу на 12-тій щорічній інвестиційній конференції Dragon Capital.

«Сьогодні існують перспективи щодо розширення двостороннього інвестиційного співробітництва з Китаєм, Кореєю, Японією, Індією, Іраном, Об'єднаними Арабськими Еміратами та Саудівською Аравією в галузі сільського господарства», – наголосив він.

Олексій Павленко підкреслив, що Міністерство прикладає всіх зусиль для створення сприятливого бізнес-середовища у галузі. Протягом 2015-2016 років скасовано 56 дозволів та ліцензій, внесено понад 50 змін до законодавства, що зекономило для бізнесу близько 12 млрд грн та скоротило логістичний ланцюг в агросекторі на 1,5 тижні.

«Впроваджуючи реформи, Міністерство відкрите до діалогу з бізнесом щодо формування спільного бачення аграрної політики та проводить виважену регуляторну політику в аграрному секторі», – додав очільник відомства.

За його словами, галузь АПК закінчила минулий рік з високими показниками. «Рекордний експорт, відкриття 9 нових ринків для вітчизняних товарів молочної та м'ясної індустрії, початок реалізації реформ, зокрема у сфері дерегуляції та приватизації – все це створює сприятливе середовище для інвестицій».

Під час виступу Міністр також повідомив, що санкції з боку Російської Федерації не вплинули критично на вітчизняний агросектор.

«Нам вдалося подвоїти експорт до Китаю, для нас відчинили двері ринки Африки та Азії. Зокрема, минулого тижня було відкрито ринок Ірану для української аграрної продукції, напередодні ми почали поставляти курятину до ОАЕ, що, у свою чергу відкриває перед нами ринки Катару, Кувейту, Оману та ринки африканського континенту», – зауважив очільник відомства.

Прес-служба Мінагрополітики України